

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Pojedini broj stoji 1 dinar

MALI ISTRANIN

GOD. VI.

SIJEČANJ 1935.

BROJ 5.

Mala pošta

Angela Puhovski, Osijek. Primili smo Vašu kartu. Za one koji rade iz idealnih i plemenitih poticaja ne bojimo se, da ne će izvršiti svoju dužnost. Lijepo Vas pozdravljamo, želeć Vam, da se što prije temeljito oporavite.

M. F. Primili smo Vaše dvije pripovijesti: Pastir Š. i Kraljević Gy., pa Vam se lijepo zahvaljujemo na prijateljskoj suradnji. Vi ste vrstan pisac i razabiremo, da Vas i drugi omladinski listovi cijene u velikoj mjeri. Međutim mi ove pripovijesti na žalost ne ćemo moći objelodaniti, jer ne odgovaraju smjeru pisanja našega lista. Mi smo realni i gledamo život oko sebe onakav kakav je. Naša istarska mladost, koja je tako reći već u povojima osjetila svu zbilju i tragediju života, ne traži od nas priče o vilama, kraljevnama, aždajama i vukodlacima. Ona vidi oko sebe samo zle ljude i dobre ljude. Vidi život, Silu i nasilje, pokornost i bijedu. Mi oplemenjujemo u njima ljubav do onih koji trpe, ljubav prema rodu i domovini, prikazujući im uz to svijet onakvim; kakav nistinu jest. Aeroplani, radio, podmornice, sve moguće tehničke novosti, sve što oko sebe vide, to ih zanima i iz toga nam stavljaju pitanja.

Eto iz toga razloga mi nijesmo štampali ni Vašu pripovijest o zloj maćehi. O, i maćeha može biti i te kako plemenita žena, a ne zlobnica, koja će tuda djeću bacati u goruću peć i sl.

Ne zamjerite, dragi prijatelju, jer ovo nije odgovor samo Vama, nego i svim onim našim dobronamjernim suradnicima, koji se često puta, s nepravom, zlovolje, kad im se koja stvar ne uvrsti.

Ostanite nam i nadalje prijateljem, mi Vašu suradnju i te kako cijenimo, budite samo realni.

Gabrijel Cvitan, Vodice. Primili smo Vaše pismo, a međjutim smo Vam i odgovorili, pa čekamo Vaše daljnje vijesti. Vaše tople riječi: »Šaljem Vam nekoliko pjesmica za M. ISTRANINA, u kojem ljubim sve one tisuća malih istarskih siročića, kojima se krati naša lijepa narodna riječ...« neobično su nas dirnule. Vrijednost Vaših pjesama davno su već ocijenili naši najodličniji književni listovi, pa nas može samo veseliti, što imademo tako dobrog suradnika. Od srca Vam hvala!

H. N. M., Mlet. Hvalerijedan je Tvoj rodoljubni zanos. Pjesma međjutim nije još posve dotjerana, pa je ne možemo za sada uvrstiti. Vježbaj i mnogo pišaj dobre pjesme. Bez zamjere! Lijepo pozdravljamo.

MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, SIJEČANJ ŠKOL. GOD. 1934/35 BR. 5

Razoreno ognjište

Ivan je Dobrinić otvorio vrata velike tvorničke peći i bacao ugljen u crveno ždrijelo. Kad je nabacao punu peć, naslonio se na lopatu i zamislio. Prekjučer je zakopao svoju ženu. Sam je svojoj družici zbio lijes od jelovih dasaka, istesao hrastov krst i urezao u nj:

»Marija Dobrinić * 17. II. 1901 god. † 3. I. 1935 god.

Neka joj bude lahka istarska gruda!«

Ostao na njegovoj brizi jedinac Milutin i stara tetka Luca.

»Pokoj joj vječni!« uzdahne ložać i otre rukavom košulje suze. Dotakla ga se nečija ruka. Za njim je stajao nadglednik i pozvao ga u ured. Ivan Dobrinić otare maramom znojno lice, navuče kaput i pode. Plašljivo je zakucao na vratima ureda. Iznutra se čulo neko mrmljanje kao znak da može ući. Ude. Zastao je kod vratiju. Za stolom je sjedio prosijed gospodin i nešto pisao, a njega kao da nije čuo ući. Konačno odloži pero i pogleda ga ispod naočala:

»Kako se zovete,« zapita suho.

»Đovani Boneto« odgovori Ivan.

»Đovani Boneto; a ne Ivan Dobrinić!«

»Prije sam se tako zvao no svi smo morali promjeniti naša slavenska imena« reče ložać.

»Mislim da Vam se prijašnje bolje sviđa« upilji činovnik oči u nj »zato ste ga i urezali u krst vašoj pokojnoj ženi.«

»To je bila njezina posljednja želja!« Dobrinić će.

»Njezina želja!« iskosi se činovnik »a moja je želja da vas više ne vidim u tvornici. Otpušteni ste! Možete ići! Na blagajni će vas isplatiti.«

Dobrinić se nije micao. Buljio je u njega kao da ne shvaća.

»Jeste li razumjeli? Ne trebamo vas više! Možete ići« prodere se činovnik.

Ložać je stajao nepomično i vrtio kapu u ruci. Činovnik se razjari:

»Zar si gluh? Marš van bezobrazna slavenska ništarijo!«

»Slavenska ništarija? Zar ja!« stisne šake Dobrinić »a što ste vi koji živite od naših žuljeva i pijete nam krv? Krvopije jedne!« zalupi vratima i ode.

»Pamtićeš ko je krvopija!« zapjenio se činovnik od bijesa i porurio telefonu.

Sav zadihao dotrčao je Ivan Dobrinić kući i ispričao tetki i sinčiću što mu se dogodilo.

»Što ćeš sada?« zabrinula se tetka.

»Pobjeći ću preko granica.«

Izljubi se s tetkom pa zagrlj sinčića. Teško se s njime rastajao. Bog zna hoće li ga ikada više vidjeti. Pošao do vratiju, opet se vratio. Švrsto ga zagrljio i rekao mu drhtavim glasom:

»Zbogom Milutine! Budi dobar! Slušaj tetku! Ne zaboravi me!« a mali mu Milutin ovio ruke oko vrata i jecao:

»Oče, povedi i mene!«

»Poveo bih te, sinko, ali si malen; uhvatili bi nas obojicu. Kad odrasteš dodi zamnom! Željno ću te čekati!«

»Bježi. Ivane, bježi!« gurkala ga tetka k vratima »svaki je čas dragocjen. Neka te Gospod čuva!«

Ivan je odjurio u noć. U dvorištu istrčj pred njega Čuko i stao mu lizati ruke. Dobrinić ga pogladi pa mu reče:

»Čuvaj ih Čuko! Pazi da im ne učine kakovo zlo!« a vjerno je pseto razumjelo gospodareve riječi, odvuklo se do kuénoga praga i tamo leglo.

Kad su ostali sami reče tetka Milutinu:

»A sada, sinko, brzo u krevet! Utrnućemo svjetlo i pritajiti se kao da spavamo. Za čas će dojuriti oni vragovi da traže oca. Pazi! Reći ćemo da se još nije vratio iz tvornice.«

Legošje no nikako da usnu. Tetka se pobožno krstila i šaptala molitvicu za molitvicom. Milutin je zario glavu u jastuk i glasno ridao za ocem. Na cesti se čuo šum auta. Stao je pred kućom. Svjetlo reflektora rasvijetlilo je njihovu sobicu. Čuko oštro zareži. Neko ga udari nogom. Pseto zacvili, podvine rep i učuta.

»Pomozi, Bože!« prekrsti se tetka. »Éto ih!«

Neko snažno lupi o prozor.

»Jesi li ti, Đovani?« tetka će tobože.

»Otvaraj!« prodere se surov glas. »Milicija.«

Milutin navučje od straha jorgan preko glave. Prestao je da diše. Srdašće mu je strašno lupalo a zubići cvokotali. Tetka ustane da otvori. U sobu nahrupi osam miliocionera.

»Gdje je Đovani Boneto?« prodere se vođa na tetku.

»Neznam« tetka će »još se nije vratio s posla.«

»Ne laži, stara vještice!« udari je kundakom u rebra. »Znadeš ti dobro gdje je!«

»Neznam, duše mi!« lagala tetka »Otkako je jutros otišao na rad još se nije vratio.«

»Tražite!« zapovijedi vođa vojnicima a oni pojure poput gladnih vukova da pretraže cijelu kuću. Jedan vojnik odgrne jorgan s Milutina i upita staru:

»A čije ovo derišće?«

»Điovanijevo« u strahu će tetka. Vojnik ga pograbi za kosu:

»Gdje ti je otac?«

»U tvornici.«

»Évo ti tvornice« pljasne ga vojnik da se izvalio natrag na postelju.

Vojnici zavirivali u svaki kutić, pod krevet, u ormar, boli bajonetama slamnjače, ispreturili sve sanduke na tavanu, prenjušili podrum. Nema ga nigdje. Psovali su, grozili se pa otišli.

»Hvala Bogu! odahne tetka.
 »Uloviće oca« zaplače Milutin.
 »Neće, neće« mirila ga tetka. »Čuvaće ga Bog! Samo ti lijepo leži!«
 Legnuli u krevet no nijesu ni oka stisnuli. Oglasili se prvi pijetli.
 Kroz prozor se kralo mutno svjetlo rane zore a sa crkvenog zvonika zazvonio »Pozdrav Gospi.« Oni se još uvijek bez sna vrpeljili po krevetu.

Uto vrijeme je već Ivan Dobrinić bio blizu granice. Provlačio se strmim gudurama sav izmoren. Karabinjeri su mu bili u tragu. Pustili su s korlata ljute pse. Oni nanjušili njegov trag i radosno štectali. Ivan Dobrinić trči pred njima. Posrće i pada. Diže se i trči dalje. Povrh njega skaču po planini karabinjeri, jedan drugome nešto dovikuje i pokazuju dolje u uvalicu gdje se pomiče mala crna točkica. Poskidali s ramena puške. Nišane. Prasak. Oko bjegunca pršti kamenje. On padne. Za čas se diže i trči dalje. S lica mu teče krv. Vere se na suprotni obronak. Tamo je granica. Već vidi stup medaš obojen plavo, bijelo i crveno. Kraj stupa je stajao vojnik sa šajkačom na glavi. Bjegunac trči prema njemu i sav iznemogao padne mu u naručaj. —

Ujutro se Milutin jedva odvukao u školu. Od plaća i nespavanja bolila ga glava. Započela je obuka. Ušao učitelj mrk. Pogladio tu i tamo kojega Talijančića pa zapovijedio da otvore štivo: »Nezahvalni sin.«

»Čitaj!« pokaže prstom na jednoga đaka. Đak ustane i počne čitati o majci koja je imala više sinova. Sva su je djeca ljubila samo najmlađe dijete nikako da joj se priljubi. Tudilo se od nje kao da mu nije majka.

— Pročitao je. —

»Znadeš li ti« upita jednog Talijana »koja je ta dobra majka?«
 »To je naša domovina Italija« odgovori spremno Talijančić.

»Vrlo dobro« pohvali ga učitelj.

»A ko je ono nezahvalno dijete koje joj ne vraća ljubav?« upita Milutina.

Milutin se trgne. Onaj je čas molio u sebi za oca.

»Ne znaš!?« prodere se učitelj. »Ja ću ti reći. Ono nevaljalo dijete je Istra koja traži svoju majku preko u tudini. I tvoj je otac nevaljan sin, no naučićemo mi njega već koje mu je domovina!«

»Jesu li ga uhvatili?« upita Milutin drhtavim glasom i upre suzne oči u učitelja. Sva ljubav i strah za oca zrcalila se u tom pogledu.

»Naravno da su ga uhvatili« nasmije se pakosno učitelj. »Još danas će visjeti na trgu Slobode.«

Milutin je kriknuo i srušio se kao da je grom udario u nj. Glavom je udario o ivicu klupe. Krv je briznula. Djeca se usplahirila. Učitelj dozvao podvornika i zapovijedio mu da ga odnese kući. Stara je tetka zalamala rukama i udarila u plač. Položila ga u krevet i dozvala liječnika. On je rekao da je dijete dobilo potres moždana.

Milutin je ležao u vrućici. Bulaznio je o ocu, o učitelju, o vješalima, trzao se, vikao i bacao po krevetu. Tetka se nije dan ni noć micala od njegova uzglavlja.

Nakon tjedan dana došao je na čas svijesti, otvorio oči i upitao tetku:

»Jesu li ga već objesili?«

»Koga dušo?«

»Oca. Učitelj je rekao da će ga vješati na Trgu Slobode.«

»Umiri se, sinko! Nisu ga uhvatili. Pričaju pastiri da su se karabinjeri vratili praznih ruku. Budi bez brige! Otac je već davno preko u Jugoslaviji. Kad ozdraviš poći ćeš i ti k njemu.«

»Hoću! I ja ću k ocu. Tamo je i moja majka« zapao Milutin opet u bunilo. Lice mu se žarilo. Onda se smirio i zaspao. Pod večer je opet počeo bulazniti:

»Zove me tata. Idem. idem, čekaj me!« pružio ruke preda se a tijelo mu se grčilo u smrtnim mukama. Tetka je brzo upalila svijeću i turila mu je u ruke. Još se par puta trznuo a onda smirio za uvijek.

Drugi su ga dan sahranili kraj majke.

Ostala tetka sama kao pusta grana. Tijele dane hodala po kući kao bez pameti i kukala. Nakon par mjeseci smiri se i ona u grobu.

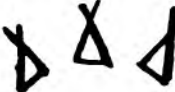

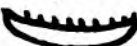
Ostalo je ognjište pusto. Rasuo ga tudinac. U praznoj odaji raspreo pauk svoju mrežu. Vjetar hujao noću oko doma i razarao ga. Vjerni je Čuko ležao na pragu i čuvao djedovinu svojega gospodara. Omršavio je; sama kost i koža.

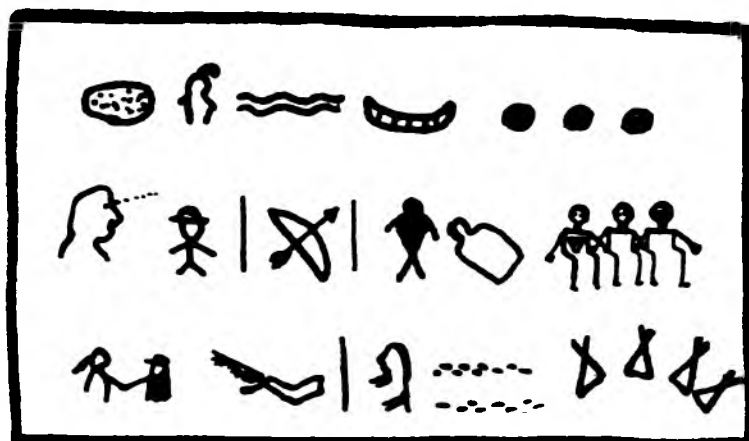
Jednog dana htio neki Talijan da se useli. Dobio od države na dar Dobrinićevu kuću i baštu. Čuko ga nije pustio preko praga. Htio ga je batinom otjerati. Pseto ga ugrizlo. Talijan ga utukao batinom. I tek preko mrtvoga tijela Čuke mogao je tudinac da se useli.

Radoslav Kovač

Indijansko pismo

Amerikanac Tomkins živio je dugi niz godina među Indijancima plemena Siouxy. U jednoj veoma zanimljivoj knjizi opisao je vanredno živo i slikovito njihov način života, narodne običaje, praznovjerje i njihovo pismo. Sigurno će i naše čitatelje zanimati, kako to izgledaju indijanska pismena, pa donosimo nekoliko znakova.

	jedna godina		rijeka
	tri godine		jezero
	jedna noć		riba
	tri noći		tabor
	dan		mnoštvo
	jutro		lula mira
	podne		ranjeni
	večer		mrtvi
	noć		zarobljeni
	lov		vidjeti
	bitka		
	planine		
	čamac		
	čamac s ljudima		

Evo što znači ovo pismo: Mnogo Indijanaca — rijeka — čamac — tri noći — vidjeti — bijeli čovjek — bitka — ranjeni — mrtvi — zarobljeni — sklopljen mir — lula mira — Indijanci idu u tabor.

Pismo je htjelo reći: Mnogo Indijanaca vozilo se po jednoj rijeci čamcem pune tri noći. Najednom su ugledali bijele ljude. Došlo je do bitke, bilo je mrtvih, ranjenih i zarobljenih. Konačno bje sklopljen mir i zapušiše lulu mira. Zatim su Indijanci išli opet u svoj tabor.

Moja trublja

Kad mi je bilo sedam godina otišao sam jednom prilikom u pohode mojoj teti u drugo udaljeno mjesto. Njezin sin, a moj bratić, koji je bio nekoliko godina stariji od mene, odveo me je na tavan i tu smo cijelo jedno popodne vršljali po starim sanducima. Bilo je tamo svega: starih odijela, poderanih knjiga, polupanih tambura i svakojakog alata. Među ostalim nadosmo i jednu trublju, koju mi moj bratić velikodušno pokloni. Nije siromah ni slutio, koliko ću zla i srdžbe izazvati u svom rodnom mjestu. Kratko rečeno, ja sam trublju odnio kući, sav sretan, i trubio sam na nju sve u šestnaest. Dakako da to nije bilo nikakvo umjetničko sviranje. Iz trublje su se izvijali upravo paklenski glasovi: prodorni i reski da ti popucaju bubnjići u ušima.

Kad sam zatrubio ljudi bi se pojavljivali na prozorima mršteći se i psujući, a zatim ih naglo i uz prasak, da su sve stakla zvečala, zatvarali.

Strašno su se na mene ljutili, ali se ja na to nijesam obazirao, jer sam svoju trublju neobično volio.

Svako jutro išao sam - najkom po mliječko čak na drugu stranu mjesta. Zamolio sam da bih odsele išao sam. — Uzet ću trublju — mislio sam u sebi, pa ću putem trubiti i tako si prikratiti vrijeme.

I trubio sam cijelim putem, da se sve orilo.

Ljudi su me začudeno gledali i mrmljali. To me nije mnogo smetalo. Više su me smetali psi, koji su tako lajali i zavijali, kad su čuli moje trubljenje, kao da ih netko noževima dere.

S jednoga ili drugog prozora znala se često oglasiti po koja domaćica:

Prestani, dečko, s tom trubljom, ko Boga te molim. Razdražiš nam pse, pa cvile cijeli bogovetni dan . . .

Jednom me pozvao neki đak, koji se pripravljaao za ispit i rekao mi je:

-- Mali, evo ti dinar, pa prestani trubiti. Za koji ću dan na ispitate, a ti mi već nekoliko dana ne daš učiti.

Dinar nijesam uzeo, ali sam prestao trubiti pod njegovim prozorom.

Jednoga jutra, kad sam opet tako slavodobitno prolazio ulicom trubeći ko kakav trubljač s Jerihona, jedan me je dobri susjed polio vodom. Potužio sam se majci, a ona mi reče:

— Pravo ti budi, kad trubiš pod tuđim prozorima. Imaš naše dvorište i vrt, podi u vrt i tu trubi do mile volja. Tu ti nitko ne može ništa.

Poslušao sam je i otišao na vrt. Hura! što je bilo veselo. Tu mi nije nitko mogao ništa učiniti. Ta bio sam pod okriljem svoje majke! Okrenuo sam trublju prema prozoru svoga »dobrog« susjeda i trubio, trubio, iz petnih žila.

Posljedica je bila, da me je već drugoga dana, kad sam izlazio iz kuće, dočekao naš dobri susjed i veoma me ljubezno upitao:

— Ivice, hoćeš li biti tako dobar, pa mi prodati svoju trublju. Dat ću ti 10 dinara.

Što? Svoju trublju da prodam. Ne! To nikako! Ta toliko mi je bila draga, da sam čak i spavao s njome u krevetu. Ali iz znatiželje sam ga ipak upitao:

— A što će Vama, gospodine, moja trublja? Što biste s njome radili?

— Bacio bih ju u kanal, da ju nikad više nitko ne nade. Što bih drugo radio s tim paklenim instrumentom. Bolje da platim 10 dinara za trublju, nego da moram dati liječniku 100 dinara da mi izliječi uši. Tako mi je odgovorio.

A ja? Ne bih dao svoju trublju ni za milijun dinara, pa čak ni onda, da mi gospodin susjed obeća da će na nju tako lijepo svirati ko ja.

I tako sam ja i nadalje trubio i trubio po cijele dane, srdeći svu svoju okolinu.

Međutim me je i ta strast uskoro minula. Dojadilo mi i trubljenje. Odahnula je i majka i susjedi i svi mjesni psi. Trublju imadem i sada. Počiva ko kakav penzionirac u ladići mog stola. Na nju već odavna ne trubim, ali kad god prekapam po ladicama, uzmem ju u ruke i pogladim je, pa se smijem zajedno sa svojom mamom . . .

Ivica Kestrančić,
učenik III. razr. gimnaz.

Tko je izumio željeznicu?

Prvi koji je izumio željeznicu zvao se je Juraj Steffenson (čitaj: Stivnsen). Rodio se je g. 1781. u malenom seocu u Engleskoj, od veoma siromašnih roditelja. U njegovom rodnom mjestu i okolici kopao se ugljen. Otac mu je radio u rudokopu, da može pošteno prehraniti sebe, ženu i djecu. Kad je malom Jurju bilo 10 godina, pasao je kravu kod jedne bogate udovice, za 10 novčića na dan. Kao kravar pravio je svirale, kolica, mlinice koje bi mu voda u potočiću okretala. Videći udoviča da je vrijedan i radišan, upotrijebila ga je da vodi konje dok oru. Često se dogodilo da je svojim malenim nogama jedva mogao preko brazde da predje, a često su i njega povelili konji, koje je za uzdu držao. Otac ga namjesti kod sebe u rudokop. Nadgledao je i čistio stroj (mašinu). Sav je bio sretan, jer je o kotačima i mašini uvijek snivao. Milovao ju je ko najdragocjeniju stvar, i toliko se izvježbao, da je znao čitavu mašinu rastaviti i ponovno sastaviti. Kad je dočuo da se iz knjiga može mnogo naučiti, u 19. godini počne učiti čitati i pisati. Po

danu bi radio, a u večer trčao bi k učitelju u obližnje mjesto. Brzo se izučil i prištednjom kupovao bi korisne i poučne knjige. Oženio se i postao uzoran muž. Da može poštenc preživjeti, hvatao se i drugog rada. Kroz slobodno vrijeme popravljao bi satove, krpio cipele i pravio nove. Bio je vrstan limar, bravar i stolar. Pomagao je ženi i krojiti odijela za radnike. Ruke su mu bile zlatne, i njegovoj domišljatosti i vještini divili su se svi radnici i čitava okolica. Ali najmiliji mu je bio posao čistiti, rastaviti stroj i gledati kako se kotači vrte. Smisli da stvori mašinu koja će vući kola i zamijeniti konje koji su vukli ugljen. Što smislio to i učinio. I prva lokomotiva (mašina) zamijeni konje g. 1812. S tim se nije zadovoljio; htjeo je izraditi veća parna kola za teži teret i za dulji put. I izgradi još veću i savršeniju željeznicu koja je spojila dva velika industrijalna grada u Engleskoj, Liverpool i Manchester. Ovo je bila prva željeznica na svijetu. Stivnsenu pukne slava na daleko i široko. Pozivali su ga drugi gradovi i države da se okoriste njegovim izumom. Kroz kratko vrijeme od g. 1840.—1850. raširila se je željeznica po svoj Engleskoj, Belgiji, Njemačkoj i Francuskoj. Željeznički putevi razapeše mreže po čitavom svijetu, i ona je država bogatija i naprednija koja imade veći broj kilometara željezničkog puta.

Juraj Stivnsen nije bio nikakav učenjak, nego čovjek iz naroda, čovjek prostog i zrelog razuma i iskustva, koji je mišljenjem i istraživanjem došao do velikog otkrića. Sve što je postigao, postigao je vlastitom voljom, snagom i nastojanjem. On je najsvijetliji primjer što može da učini ljubav za radom i napretkom.

U svom životu okušao je što je bijeda, glad i nevolja. Preko njegove glave prošla je strahovita oluja ljudske nepravde i nejednakosti. Iza oluje nadošli su dani sreće i zadovoljstva. Obogatio se i živio je u kolu svojih milih i dragih pun slave, mira i utjehe. Često su dolazili k njemu njegovi prijatelji i znanci, da ga vide, da mu se poklone. Svakom bi on rado pripovijedao svoje doživljaje kad je bio pastir, zatim kako se borio s nuždom i gladju, te je morao biti cipelar, krojač, urar itd.

Ovaj veliki izumitelj ispustio je svoju plemenitu dušu na 12. augusta 1848. Njegovi zemljaci podigli su mu vidljive spomenike u Liverpoolu i Londonu. A Stivnsen je sa svojim izumom podigao najveći spomenik čovječanstvu.

Jadranskom moru...

Ovu je pjesmu ispjevao još godine 1893. nježni i tankočutni pjesnik Ante Kalac, tada još župnik u Buzetu, a kasniji prepošt u Pazinu. Kad su došli Talijani i okupirali Istru, tom je vrlo m svećeniku i osjećajnom rodoljubnom pjesniku od žalosti puklo srce).

Poput sinje nedogledne ravni
Predamnom se stereš slavno more!
S tobom žali cjeluju se travni
Lijepo njive i visoke gore.
Ko u krilu svemogućeg Boga
Šušćeć, šumeć, ljulja ti se val...
Kad te motrim — slavu roda moga
Njeg'vu ćutim bijedu, njegov jal.

Stojeć danas tvojoj na obali
U prošlost mi divnu miso leti
Kad smo tebe »našim morem« zvali,
Kad nas grijo žar slobode sveti.
Preko tvoga čista lazur lica
Vozio se lijepih lada broj:
Bila to je »naša mornarica«
Uvijek spremna kriknut vragu: »stoj!«

Slavna, more, bjehu tad vremena
Veselo si plako naše žale...
Još ne bješe »kruna ugrabljena«
»Lijepoj Mari« od proždorne hale,
Iz junačkih orila se grudi
Voljna pjesan uz gromoran sklad.
O nas Turčin razbijo se hudi,
Poštivo nas Rim i Carigrad.

Uminuše ljeta i vjekovi
Nema krune, žezla ni mačeva...
Tvoji sve već dižu se valovi,
Nebo sve već tmuri se i sjeva...
Već stoljeća zlatnu krunu traži
»Lijepa Mare« traži žezlo, mač...
Rad njih svoje mišice si snaži
Ko da nekom sprema slom i plač.

Rikni more, valove pokreni,
Svu moć svoju užasnu pokupi,
Preko svojih meda se zareni
Na silnike i tirane hrupi,
Moć i silu na vijeke im smlavi....
Tad za nas će ljepši dani prit,
Zasjat »Mari« kruna će na glavi
Našim morem opeta ćeš bit...

Strašne je dane proživljavala Španjolska u to vrijeme. Cijela se jedna pokrajina pobunila. Oboružano radništvo zabarikadiralo se na ulicama i u kućama, vojska je jurišala na njih, padale su mrtve glave, kuće su gorile, crkve se rušile. I baš su u taj metež morala zapasti naša dva junaka.

— Ej družo, ako smo ikad u životu napravili kakovu bedastoću ova je svakako najveća, rekao je Jožić Klok.

Klok ga je razumio i počesao se šapom za uhom i sam u brizi, ali što je mogao. Valjalo je plesati uz muziku, koja ih je pratila.

Uzeše dakle puške, objesiše ih o rame i uputiše se zajedno s buntovnicima izvan grada do prvih linija.

Bijaše pravi užitak gledati kako Klok junački koraca s puškom o ramenu, — a uz njega Jožić ponosan, ko kakav vojskovođa. Mnoštvo naroda natislo se na prozore da ih vidi. Žene i djevojke obasipale ih evijećem, a djeca im pljeskala sve u šesnaest.

— Ovo je uistinu mudar majmun, rekao je zapovjednik ustaša. Imenovat ćemo ga generalom. Još samo da vidimo, kako će se ponijeti kad dođe u prvu vatru.

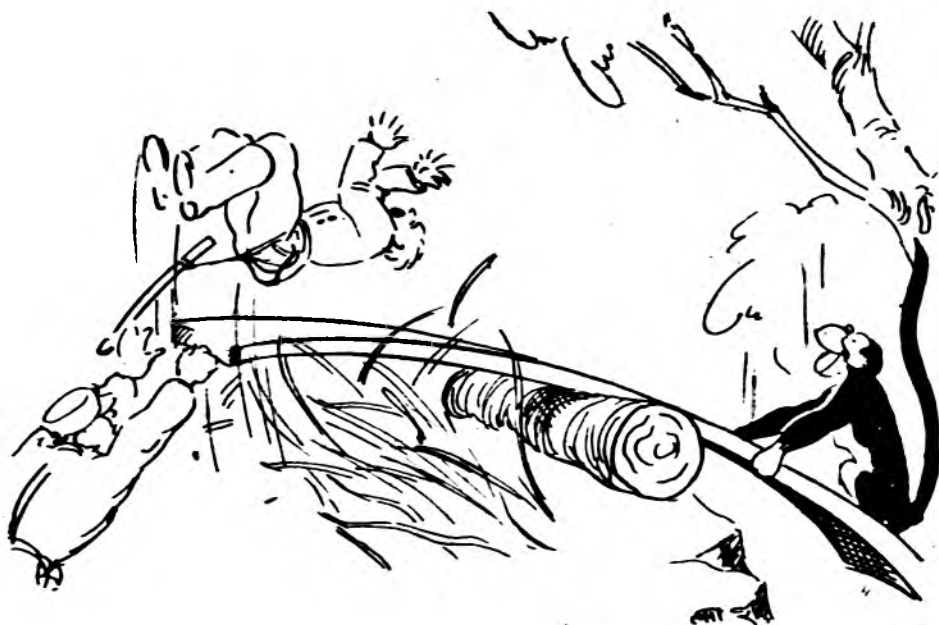
— Pa kad smo već zašli u taj vrtlog, pokažimo ovim Španjalcima što znamo i umijemo. Neka vide da baš nismo kakvi god kukavci. Puške na rame i tjeraj . . . mudrovao je Jožić.

Izvan grada praskale su puške, štekale mitraljeze i grurali topovi. Redovita vojska pritisla je svom snagom da svlada ustaše. Jedan general letio je na konju ko vikor, zapovjedajući vojsci na juriš!

— Hajde da mu malo rashladimo usijanu glavu, reče Jožić. Odbaci pušku dohvati konopac i iz zgodnog ga zakloništa huci na generala. Majstor je on u bacanju lasa. Izvježbao se još u Americi, dok je bio prisiljen da se bori s bizonima na nepreglednim pustarama američkim.

Laso je majstorski opleo generala i on se što bi okom trenuo stao kopreati ko pile u kučinama.

Buran pljesak i gronioran snijeh popratilo ovaj njegov majstorluk.

— José, bravos caballeros corraggiosos. klicali su ustaše vodeći pokunjenog generala u svoje zarobljeništvo.

Redovita vojska bila je sada bez svoga zapovjednika sasvim obezglavljena.

— A sad ću da im ja malo zapaprim, mudrovao je Klok i odšuljao se do jednog ponora, koji je dijelio prve linije redovite vojske od ustaških položaja. Dovukao je jednu dasku, podmetnuo pod nju jedan panj, tako da je daska stajala ko na vagi, i pokrio ju s jedne i s druge strane lišćem. Zatim se je popeo na stablo i sakrio se među granjem.

Vojnici ugledav najednoć brvno koje je vodilo preko provalije, ne videći u blizini nikoga od ustaša, poveselise se i nahrupise da žurno pređu preko njega.

Da ste sad vidjeli Kloka! Tek što su vojnici stali na jednu stranu daske, skoči on ko strijela s grane i pritisne svom silom drugu stranu daske, držeći se sveder rukama za granu, da i sam ne odleti u ponor. Daska se digne i baci vojnike ko vreće u dubinu, da su se baš pošteno okupali u rijeci, što je tekla na dnu ponora.

I opet zaori gromoran smijeh. Vojska se razbježala, ustaše su likovali. Bili su pobjednici. Na večer su priredili pravu gozbu. Nazdravljala se, jelo i pilo, a sve u čast naših junaka. Kloku su objesili o vrat medalju za hrabrost i imenovali ga generalom ustaša.

Kad su na večer omamljeni vinom i mirisom baruta lijegali na počinak, Jozić se malo uozbiljio.

— Druže moj, sve mi se čini, da ovo ne će dobro završiti. Bolje bi bilo, da mi na vrijeme odmaglimo, nego li da se ovud po bojištu naganjamo i izlažemo svoje skupocjene glave. Za čije babe zdravlje se mi ovde borimo? Što se nas tiču ove španjolske terevenke?

Klok mu nije ništa odgovorio. Sit i pijan s medaljom pod vratom povalio se dignuv sve četiri noge u zrak i hrkao ko zaklan . . .

Jozić je pravo mislio. Vojska je uvijek jača od ustaša. Tako i ovdje. Noću su navalili novi odredi redovite vojske, koja je dobila pojačanje iz Madrida, slomili sav otpor ustaša i raspršili ih kojekuda.

Našim je junacima gorjelo tlo pod nogama . . . Bježmo u planine, dogovorili su se i odmaglili iz grada. Bilo je prekasno. Sve izlaze i sve puteve zaposjela je vojska. Uhvatiše ih i okovaše u lance.

— U ime predsjednika republike dolazite pred ratni sud, rekoše im.

Kao dva najteža zločinca vodili su ih u lancima kroz gradske ulice. Eh, što li su bili pokunjeni.

— Sad je uistinu sve svršeno, rekao je Jožić. Mene će ustrijeliti, a tebe objesiti na prvu granu. Tu nas ni sam sveti Petar ne bi mogao izbaviti. Sad imaš svoju medalju za hrabrost.

Klok je samo nešto mrmljao. Ovaj puta kao da ga je u istinu ostavila sva pamet

Zanimivosti

Da je moguće, ispucati sa visine Mont Blanca (najvećeg brda u Europi) iz topa jedno tane sa početnom brzinom od sedam kilometara u sekundi, tane ne bi palo na zemlju nego bi se uvijek kretalo oko zemlje kao nekakav satelit naše zemlje, tako na pr. kako danas mjesec okružuje zemlju.

*

U Kambodgu kraj Pnom-Penh nalazi se najdragocjeniji monumenat budističke umjetnosti, koji je na glasu i zbog legenda, koje se na njega nanašaju, i zbog materijala, kojim je sastavljen. To je glasovita pagoda (budistički hram), sagrađena iz čistoga srebra. Ne samo oltar, nego i zidovi i pod i sve što je u njoj je iz srebra. Svi kipovi i svi ukrasi su također iz srebra.

*

Koliko novina ima na cijeloj zemlji? Neki se američanski statističar dao na posao i izbrojio 70.000 imena raznih novina, od kojih se više od jedne trećine izdavaju u Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike. Sveukupno izlazi u jednoj godini 10.325.000.000 (t. j. deset milijardi tristadva-
desetipet milijuna) brojeva.

*

U Grenlandu u mjestu Godthaub izlazi jedna novina imenom »Kalorikritek«, štampana na jednom listu sa tri stupca u jeziku eskimeza. Pretplata za tri mjeseca iznaša dvije divlje patke, a ko hoće da se pretplati za cijelu godinu, mora da plati jednu sobolovinu (kožu od sobola, koja se rabi za kožuhe).

*

Ako razvrstimo cvijeće po bojama, vidimo, da su 1124 vrsti bijele, 951 žute, 823 crvene, 594 modre i 308 ljubičaste boje. Govorimo naravno samo o najobičnijim vrstima cvijeća.

*

Voda Mrtvoga Mora, koje leži južno od jordanske pustinje u Palestini, od izvanredne je bistrine, ali njezin je okus veoma neugodan, pošto je voda prenasućena raznim solnim materijama, koje se tamo nalaze čak i u kristalizovanoj formi. Radi toga nijedna riba ne može da živi u Mrtvom Moru.

RAZNO

Brzina pojedinih životinja. Zamislite, kako bi lijepo bilo vidjeti utrke raznih životinja. To bi bilo nešto što se ne bi tako lako zaboravilo. Što mislite, koja bi životinja došla prva do cilja,

Prvi bi svakako došao na metu hrt, jer on je kadar pretrčati 1200 metara u jednoj minuti. Za njim bi stigao konj (1100 m), pa žirafa (900 m), zatim tigar, pa vuk, zec i na koncu zadnji — — puž.

Od ptica najbrži je golub listonoša. I on prevali poput hrta 1200 m u jednoj minuti.

Ribe su nešto sporije. Najbrži je dupin, koji prevali 17 morskih milja ili 31 km na sat. Za njim slijedi lokarda, pa sled i druge neke manje ribe.

Kako spavaju životinje? Konj spava uvijek na stoječke. Kaže se da konj nikada ne leži, nego kad je bolestan. Žirafe također ne lijegaju. Sav njihov odmor sastoji se u tome, što svoj dugački vrat naslone na kakovo visoko stablo. Jeleni spavaju stojeći uspravne glave, kao kad su budni. Psi leže, ali prije no što će leći obidu svoj ležaj nekoliko puta u okruhu. Zašto? To im je ostalo u krvi još od onda, dok su kao divlje životinje, morali zgaziti visoku travu u kojoj su si htjeli napraviti mekani ležaj.

Mali majmuni, koji spavaju na stablima, drže pesnice čvrsto stisnute. Baš kao i mala djeca kad spavaju.

Ptice koja umije šivati. U Indiji živi jedna ptičica, koja umije šivati kao najspretniji krojač. Njeno je perje potpunoma žute boje. Sasvim je malena, nešto veća od našeg palčića. Kljun je u nje tanak i posvema nalik na postolarsku iglu, koja ima na kraju rupicu. Kad hoće da si napravi gnijezdo ona nabere tanka bilinska vlakna, izabere jedan veliki list na vršku kakvog stabla, smota ga i stane ga opšivati s takvom točnošću i pravilnošću, kako ga ne bi ni najbolji krojač opšio. Napravi tako od lista pravu pravcatu torbicu, uvuče se u nju kroz otvor i tu leže jaje. Kad čovjek vidi takvu umjetničku tvorevinu ne bi nikada rekao da je to sašio tako mali ptič sa svojim kljunom.

Izdajica

Savremeni dječji igrokaz iz života naše djece u Istri, u 2 čina.

(Svršetak)

Matić (isprsi se): Natrag, lude jedne zanesene. I jao si ga onomu, tko se usudi dirnuti u mene. Što hoćete? Kuda ćete? Na cestu? Svi su ih putevi puni i teško vama dopanete li im ruku. (Dječaci ustuknu).

Grgo: Pa što da radimo?

Matić: Tu ostanite, čujete li? Tu uz mene! Ja sam ih zaveo i uputio na sasvim drugu stranu, da vas spasim. Tu ste dobro sakriveni. Kalabrezi ovi ne poznaju naše staze i puteve . . .

Luca: Jao majko, nesretne li mene, što će iz nas biti.

Matić: Ništa, Luce, umiri se, u selo potrči i majke im dozovi! Ne vidiš li da ovdje pogibaju naša braća, naša nesretna istarska djeca . . .

Luce: Idem, idem, jao majko moja . . . (odlazi s Marinom).

Jive: Jao umirem, boli, boli . . .

Matić (priskoči k njemu): Jive, družo dragi, pa ti si sav obliven krvlju. Jao što će biti . . . Bože dobri! (Vadi rubac i povezuje njime Jivinu glavu . . .) Boli li te Jive moj . . . ?

Jive (otvori oči pa opaziv nad sobom Maticu, pridigne glavu i krikne zadnjom snagom): Natrag Iškariote, krvave su ti ruke. (Trga rubac s glave). Evo ti natrag tvoje prnje. Neću da me tvoja izdajnička ruka spasava. Neka si proklet izdajice . . .

Matić (sav potresen): Bože višnji! Čekaj Jive, čekaj brate dobri . . . Neću da na meni ostane prokletstvo tvoje. Zvaniću, prijatelju dragi, čuj me i ti: Ja nijesam izdajica, ja nijesam odrod! Vaš sam, vaš, i samo vaš!

Zvanić: Ne obmanjuj nesretnika, nevoljnice! Davno si ti prestao biti naš.

Matić: Zvaniću nemoj tako. Pod ovom crnom košuljom bije srce, koje voli ovaj svoj napaćeni narod, u ovim grudima diše duša slavenskija nego li su sve vaše zajedno . . .

(Svi se zgladaju i okupe se oko Maticu, koji se isprsiu u sredini . . .)

Matić: Da, djeco, ja sam vaš . . . Ne čudite se. Svi me vi proklinjete i mene, i oca moga, i majku koja me je dojila. Davno sam vam ja sve to oprostio. Onoga časa, kada sam obukao crnu košulju, da spasim od bolesti i smrti majku, da spasim od gladi oca, ja sam unapred oprostio sve kletve, sve psovke, koje ćete na mene, na majku moju i na oca moga sasuti . . .

Zvanić: Lijepo! Prodao si se dakle da se možeš najesti . . .

Matić: Ne, Zvaniću, družo dobri. Znaš, kolika smo sirotinja bili. Od nikud nam pomoći. Majka mi je umirala teško bolesna. Otac bez posla, bez kruha, vukao se ko sablast. A i ja sam trpio. Ni otkuda pomoći. Odozgor iz slobodne Jugoslavije nas se nitko nije sjetio, nitko da nam na bilo koji način pošalje koru hljeba. Djeca su tražila kruha, a otac im ga ne mogao dati . . .

Obukao je crnu košulju. I meni ju je dao. Ljuto smo plakali one večeri obojica . . . Ali smo otada mogli živjeti. Dobili smo kruha . . . A za domovinu, djeco, za ovu dragu Istru našu, valja živjeti . . . Ona treba naše živote, a ne naše grobove . . .

Grgo: Maticu, kaži, govoriš li od srca? Zar si dakle uistinu naš?

Matić: Vaš sam. Grgo, vaš . . . Neka vas ne smeta ova crna košulja na meni . . . »Dušu u se, sinko«, rekao mi je otac one večeri. »Svi će na nas pljuvati, svi će nas prezirati, ali mi moramo živjeti . . . Strašna je stvar umirati od gladi . . .« I ja sam postao balilom, ali nijesam nikada prestao biti ono što su mi oči bili.

Zvanić: Tko hoće da vjeruje neka ti vjeruje . . .

Sime: Ja mu vjerujem! Matiću daj ruku . . . I oprost.

Matić: Davno sam ja sve oprostio, rekoh vam već . . . Ali tebe molim Zvaniću. Tebe koji ćeš opet poći gore među slobodnu braću, u slobodnu Jugoslaviju. Krikni gromko svim onim našim malim prijateljima gore. Reci svim onim slobodnim sokolićima našim, koji, u slobodi i u obilju svome, ne znaju što je to oskudica, što je to stradanje, što zlo i nevolja. Reci im: Nema u Istri onoj našoj izdajnika, nema crnih duša. Tamo je narod mučenika, tamo žive djeca patnika, koja se moraju održati na životu, da ne skapaju od gladi, da ne poginu bespomoćna, ostavljena od svih njih. Trpe, kine se, i podnose svaku nevolju, ali misle na Jugoslaviju i nose ju duboko u svojim srcima. Svi su oni sokolići, pa makar i u crnoj košulji . . .

I reci im svima, neka misle na nas, neka nas u toj mucij našoj ne zaborave nikad!

Zvanic (ganut): Dodji, Matiću, dodji da ti stisnem ruku. Reći ću im, reći, i izručiti poruku tvoju . . .

(Svi dolaze i rukuju se s Matićem).

Četvrti prizor.

Na pozornicu nahrupe teta Mara, majka Jivina i teta Zvana, majka Zvanićeva. Opaziv ranjenu djecu, bace se na njih i zari-daju gorko.

Teta Zvana: Zvaniću moj, srce moje, raniše te zlotvori, sine moj . . .

Teta Mara: Jive, dušo, ubiše te . . . Jao nesretne li mene, majke tvoje . . .

(Svi pokriju rukama oči. Neko se vrijeme čuje samo jecanje majki . . . Najednom teta Mara krikne kao izbezumljena):

Jao, ljudi, djeco, pomozite, umire mi dijete. Jive, Jive, pogledaj majku svoju, sine moj. Svijeću, djeco, svijeću, izdiše mi jedina . . . Jao nema ni svijeće . . .

(Svi se okupe oko Jive i kleče . . .)

Teta Mara (ljubi mu lice i rida . . . U tišini zamnije najednoć njezino bolno naricanje):

Jive moj predragi sine moj, rano moja . . .

Ranjena je majka Tvoja, sine, lipa grano moja . . .

Ka se je majci od srca otkinula, sine moj, Jive moj . . .

predrago dite moje . . .

(najednom sva iznakažena od boli, raščupane kose, uspravi se i ko ranjena lavica skoči pred Matića):

Ti si ih doveo, ubojice ljute, ti prodana dušo, izdajice crna, proklet bio . . .

Matić (do dna duše potresen, pogleda u nebo, diže ruke i zavapi iza glasa): Gospode! Kako je strašno biti obilježen žigom izdajice svoga roda! (Zatim okrenut prema publici uzdahne sklopljenih ruku): Bože, veliki Bože! Smiluj se ovoj našoj nesretnoj Istri sirotici

Zastor — Svršetak.

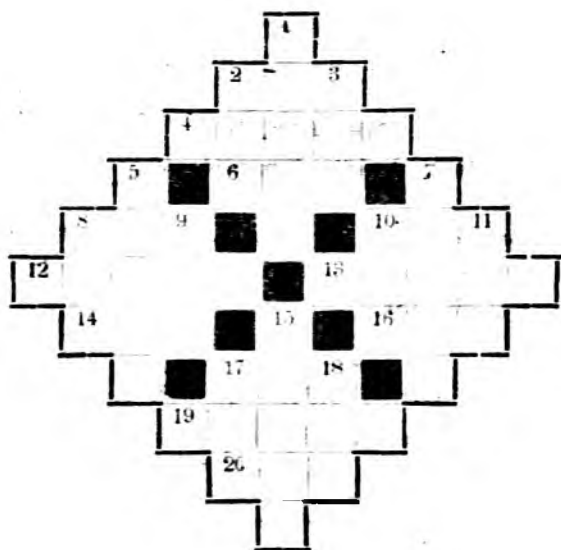
Napisao: Ernest Radetić

ZAGONETKE I ODGONETKE

ZAGONETKE

KRIŽALJKA

Dušan Mihelić, Daruvar

Vodoravno: 2. Kratica za: Sjedinjene države. Amerika; 4. drug, kompanjon; 6. papiga; 8. smrznuta voda; 10. čuvar kuće; 12. patka (muški rod); 13. gradić u Podravini; 14. velika vrućina; 16. komad; 17. Potomak oćev; 19. nije sladak; 20. prostirač.

Okomito: 1. Zarobljena zemlja; 2. sat; 3. Tri jednaka samoglasnika; 5. Naš kralj; 7. Grad u srednjoj Istri; 8. neistina; 9. poklon; 10. rušenje; 11. oblik glagola biti; 15. tih; 17. zov brodova u pomoć; 18. gol.

ISPUNJALJKA

Ljerka Hajdić, Kostajnica

Grad u Italiji	— — —	tišina
pravi se od mlijeka	— — —	zvijer
dio tijela	— — —	sudbina
Grad u Crnoj Gori	— — —	otok na Jadranu
Otok na Jadranu	— — —	boja
posao	— — —	poklon
sjeverna životinja	— — —	začin jela

MALA ZAGONETKA

Aleksandar Radanović, Beograd

Čitam sprijeda eto grada
Hristorijskih slavnih dana
I danas se kiti slavom
Radi svoga — Vatikana

Čitam straga, bez ovoga
Država je truli dub,
Jer napretku svakome je
Ovo glavni temelj, stub

ANAGRAM

Aleksandar Radanović, Beograd

Ljudi svačim svoj hljeb služe Zanimanje njegovo je
Da ih kriza ne udavi, Sita pravit, ništa nova
Ali sada riječ dobiva I zato ti zanat njegov
Onaj koji sita pravi Svega pet imade slova
 ·Ispreturaš tome slova
 Suza blista nama svima
 Naša gruda pregažena
 Cvili nam u — okovima!

BROJČANICA

Josip Poletti-Kopešić, Zagreb

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Brojeve 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9 rasporedi tako, da u vodoravnom, okomitom i diagonalnom smjeru dadu uvijek zbroj 15

ODGONETKE IZ BR. 4

1. Križaljka. Vodoravno: 1. Ivo; 4. Ilova; 6. on; 7. Go; 9. Prosvjeta; 13. At; 14. Kos; 15. Ar; 16. Rad; 18. Ova; 19. Kosidba; 20. Car.

Okomito: 1. Il; 2. Vojvodina; 3. Ov; 4. Ino; 5. Age; 6. Ortak; 8. Otava; 9. Par; 10. S. K. 11. J. S.; 12. Ara; 17. Dom; 18. Oba.

2. Skrivačice. Senj — Čakovec — Omiš — Rim — Karlovac — Bi-jeka — Pula — Požarevac — Sarajevo — Pirot.

3. Logogrif. Mula — Kula — Bula — Nula.

4. Stepence. K — Ko — Kor — Kora — Koralj.

5. Zagonetne posjetnice. Ivanićgrad — Dubrovnik.

Ispravno su riješili: Josip Poletti-Kopešić, Zagreb; Nikola Bunović, Osijek; Darinka Mandić, Zamet; Miloje Filipić, Bol na Braču; Karlo Potočnik, Metković; Blaženka Kućan, Hreljin; Mira Cindrić, Sušak; Ivica Mohaček, Zagreb; Rodoljub Reljić, Osijek; Kreša Kružić, Hreljin; Zdravko Paškvan, Hreljin; Vido Bjelić, Hreljin; Davor Rogutić, Kraljevica; Amelija Mavrinac, Orehovica; Ivan Lovretić, Molat; Anton Paškvan, Sušak; Josip Frković, Orehovica; Vinko Klarić, Drivenik; Ivan Klarić, Hreljin; Bušić Zdenko, Metković; Anka Vale, Baška; Vinko Šurina, Zagreb; Vjekoslav Krunajević, Korčula; Olga Kraljić, Sušak; Ivan Mikec, Marija Gorica.

Nagrađeni su: Miloje Filipić, Bol na Braču; Blaženka Kućan, Hreljin; Rodoljub Reljić, Osijek, Vojvode Mišića 82; Ivan Lovretić, Molat; Bušić Zdenko, Metković.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger, Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.